

Váradról indult az európai hírű tudós

Dr. Farkas László karrierje Nagyváradtól a jeruzsálemi héber egyetem katedrájáig címmel jelent meg egy tudósítás a Kolozsváron megjelenő *Új Kelet* című napilap egyik, 1935 januári számában. A cikkből megtudjuk, hogy 1934 végén Párizsból Jeruzsálembe érkezett Worm professzor, az európai hírű biokémikus, kíséretében dr. Farkas László berlini tudóssal, aki az utóbbi időben a cambridge-i egyetemen dolgozott, és a jeruzsálemi egyetem fizika-kémia tanszékére kapott meghívást Weizmann Chaim¹ professzortól. A két tudós Jeruzsálembe érkezése után Weizmannal folytatott megbeszélést, majd Rehovotba utaztak, hogy megtekintsék az ott lévő vegytani intézet laboratóriumát.

A fenti hír mögött egy nagyváradi származású fiatalember karrierje áll, hiszen dr. Farkas László, az ismert berlini tudós dr. Farkas Istvánnak, a nagyváradi Kereskedelmi Csarnok elnökének fia. Lássuk, mit ír az *Új Kelet* a továbbiakban a fiatal kémikusról:

„Farkas László dr. mindössze 30 éves, és a jeruzsálemi héber egyetem legfiatalabb tanára lesz. 1922-ben érettségizett Nagyváradon, majd Bécsben és Charlottenburgban végezte műegyetemi tanulmányait. A kiváló képességgel rendelkező és nagy tudású fiatal mérnök 1928-tól 1933-ig, a Hitler-rezsim uralomra jutásáig a berlini Kaiser Wilhelm Institutban

dolgozott a Nobel-díjas Fritz Haber² professzor mellett mint annak első asszisztense. Fritz Haber halála után dr. Farkas Cambridge-be ment, ahol Rideal³ professzor mellett működött a Laboratory of Colloid Science-ben. Számos tudományos műve jelent meg, és kutatásaival méltó feltűnést keltett a vegytani tudományos világban. A nagyváradi származású fiatal zsidó tudósra felfigyeltek a jeruzsálemi héber egyetem vezető körei is, és néhány héttel ezelőtt dr. Farkas meghívást kapott Jeruzsálemből az egyetem fizika-kémiai tanszékére. Szabadságot kért, és Worm társaságában Palesztinába utazott. December 26-i keltezéssel levelet kaptak a nagyváradi szülők Jeruzsálemből. A levelet dr. Farkas László írta. A kiváló ifjú közölte szüleiével, hogy a Weizmann professzossal folytatott megbeszélései után a héber egyetem meghívását elfogadta, most visszautazik Angliába, elbúcsúzik barátaitól, és a legrövidebb időn belül elfoglalja tanszékét Jeruzsálemben.”

A fiatal nagyváradi professzor karrierjéről a *Gyógyszerészeti Közlöny* 1935. márciusában megjelent számában is olvashatunk. Egy, a cambridge-i egyetemen tanuló magyar diák leveléből idéznek, amit az a *Reggel* című hétfői lapnak küldött: „Büszke örömmel számolok be egy fiatal magyar tudós fényes pályafutásáról. Dr. Farkas Lászlót, aki a cambridge-i E. K. Rideal

professzor intézetében a Departement of Colloid Science the Universityben folytat két év óta tudományos kutatásokat, igen tekintélyes honoráriummal meghívták a jeruzsálemi egyetem fiziko-kémiai intézetének tanszékére és vezetésére. Éppen most egy éve mutat-ta be a két Farkas testvérnek, Lászlónak és Bélának új vegyszeti felfedezéseit Lord Rutherford, a világhírű fizikus az angol tudományos akadémiának. Dr. Farkas László a meghívásnak eleget tett és január első napjaiban már el is foglal-ta angol nyelvű tanszékét. A két Farkas fiú, akiknek tudományos munkásságát és eredményeit legutóbb a *Times* hosz-szabb cikkben méltatta, Farkas István nagyváradi gyógyszerésznek, az ottani Kereskedelmi Csarnok elnökének a fiai és magyar állampolgárok.”

A *Pesti Napló Tudományos és Technikai Naplója* is ír a tudósról meg-említve, hogy hosszú kísérletezés után rájöttek arra, hogy miként lehet a ne-héz hidrogénből minél többet a tudó-sok rendelkezésére bocsátani.

Ezen újságcikkek elolvasása sarkallt arra, hogy tovább kutassam, mégpe-dig a nagyváradi újságokban, a híres

ifjú tudós karrierjének alakulását. Rá is találtam egy, a *Nagyváradi Napló*, vagyis akkor már egyszerűen csak *Napló* hasábjain egy januári lapszám-ban megjelent írásra. A cikk címe *Egy helybeli fiatal tudós karrierje*, és, mint annyi más írás az akkori napilapok-ban, aláírás nélkül jelent meg. Ebben a cikkben olvashatunk a nagyváradi Kereskedelmi Csarnok elnökének, dr. Farkas Istvánnak másik fiáról, dr. Farkas Béláról is, aki szintén vegyész volt és együtt kutatott és dolgozott Lászlóval. Mindketten a premontrei gimnázium padjaiból indultak el és érkeztek el a világhírű E. K. Rideal vegyészprofesszor intézetéig. A *Napló* cikke főleg Lászlóval foglalkozik, az ő tudományos pályafutását méltatja, amit az tett aktuálissá, hogy Weizmann Chaim, a londoni és a jeruzsálemi egyetem kiváló professzora, felismer-vén az ifjú tudós képességeit, azt java-solta, hogy hívják meg őt a jeruzsále-mi egyetem fiziko-kémiai tanszékének vezetésére.

Az akkor harmincéves tudós kar-rierje a nagyváradi premontrei gim-náziumból ívelt az addig elért sike-

Technikai Kurír

A MAGYAR KÉMIKUSOK EGYESÜLETÉNEK HAVI ÉRTESÍTŐJE

<p>MEGJELNIK HAVONTA EGYSZER</p>	<p>SZERKESZTÉSÉRT ÉS KIADÁSÉRT FELELŐS PFEIFER IGNÁC NYUG. MŰEGYETEM TÁRJA A MAGYAR KÉMIAKÖZÖS EGYESÜLETÉNEK ELNÖKE SZERKESZTŐSÉG BUDAPEST VI, ANDRÁSSY-ÚT 23, I.</p>	<p>PÉLDANYONKÉNT 1 P. ELŐFIZETÉSI ÁRA EVENKÉNT 12 P. AZ EGYESÜLET TAGJAI DIJTALANUL KAPJAK</p>
--------------------------------------	--	--

A hidrogén katalitikus aktíválásáról
Dr. Farkas Béla és dr. Farkas László*

Egy tudományos lap címlapján közli a két tudós testvér dolgozatát

rekg. Tanulmányait tiszta jelessel végezte, beleértve az érettségi vizsgákat is. Testvérével együtt a Berlin–Charlottenburgi Egyetemen tanult tovább, ott szereztek vegyészmérnöki, illetve mérnöki doktorátust. Ezután dr. Farkas Lászlónak több tudományos munkája jelent meg német és angol szaklapokban. A fiziko-kémia területén végzett kísérletei olyan elismerést keltettek a tudományágban, hogy a berlini Kaiser Wilhelm Institut Nobel-díjas professzora, Fritz Haber maga mellé vette asszisztensének. Ezután a sikeres időszak után kapta a meghívást E. K. Rideal professzortól Cambridge-be, ahol testvérével együtt folytatta a kutatómunkát, és itt is nagy feltűnést keltettek a vegyészet terén elért új tudományos kísérletekkel. Különösen nagy sikere volt az 1933-ban a *Nature* folyóiratban megjelent *Some Experiments on Heavy Hydrogen (Néhány kísérlet nehézhidrogénnel)* című tanulmánynak. Kerülve a tudományos kísérletekbe való elmerülést, csak annyit jegyeznénk meg, hogy Farkasék is ugyanazzal kísérleteztek, mint az amerikaiak és más tudományos intézetek a világban, mégpedig a nehésvíz és a nehézhidrogén tulajdonságainak kutatásával.

A sikeres kísérletek után mutatták be a Farkas fivérek az angol akadémia tagjainak mint a vegyi tudományok terén végzett kutatások fiatal, nagyreményű tudósait. Az akadémián őszinte elismeréssel fogadták őket, és valószínűleg akkor terelődött a híres Weizmann professzor figyelme a fivérekre. Az ő ajánlására hívták meg tehát az akkori időkben tekintélyes honoráriummal dr. Farkas Lászlót a jeruzsálemi egyetem fiziko-kémiai intézetének vezetésére.

Idézzük fel, mit ír a *Napló* a fiatal tudós utazásáról. „Dr. Farkas László a megtisztelő meghívásnak eleget téve, december 14-én indult Marseilles-ből a Marietta Pasa hajón és 20-án érkezett Haifába, ahol a zsidó lapok tudományos működését ismertető és méltató cikkekben közöltek tudósítást érkezéséről. Haifából Jeruzsálembé ment, ahol Weizmann professzossal találkozott. Az ő kalauzolása mellett tekintette meg és tanulmányozta új tudományos munkássága színhelyét, az egyetemet. Azzal az energiával és szorgalommal, mely eddigi fényes karrierje útján nyilatkozott meg, természetesen mihamarabb megtanulja a héber nyelvet is, hogy azoknak ismereteit is gyarapíthassa, akik az angol nyelvet nem bírják tökéletesen. Láthatjuk tehát, hogy azok, akik szaktudásukkal kiválnak, a nehézségektől nem riadnak vissza, komoly karriert csinálhatnak és érvényesülhetnek megfeszített munkával.”

Eddig a korabeli sajtóban megjelent cikkekből és tudósításokból ismerkedtünk a Farkas testvérekkel, főleg Lászlóval. Lássuk, mit találunk róluk és a kortársaikról a világhálón. A *Magyar életrajzi lexikonban* a következőket olvashatjuk dr. Farkas Lászlóról: „Farkas László (Dunaszerdahely, 1904. máj. 10. – Róma, 1948. dec. 31.) vegyész, egyetemi tanár. A bécsi és a berlini műegyetemen végzett, doktorált (1927). 1927-től a berlini Kaiser Wilhelm Institutban F. Haber mellett dolgozott. A fasizmus hatalomra jutása után Angliába ment, a cambridge-i egyetemen a kolloidika előadója lett. 1936-ban meghívták Jeruzsálembé, a Tel Aviv-i egyetem fizikai kémia professzora volt haláláig. Foglalkozott fotokémiai vizsgálatokkal, az orto- és parahidrogén-moleku-

lák egyensúlyi megoszlásával, főleg a deutériummal. Új módszert dolgozott ki a nehézvíz előállítására. Vizsgálta a nehézvíz kicserélődési reakcióit, a deutérium katalitikus aktivitását. Számos szakközleménye jelent meg. Repülőgépszerencsétlenség áldozata lett. – Irod. *L. F. Memorial Volume* (összegyűjtött publikációi, életrajzzal, Jeruzsálem, 1952).”

Mint láthatjuk, az életrajzi lexikon adatai tévesek, mert dr. Farkas a meghívást 1934-ben kapta, és 1935-ben elfoglalta új állását a jeruzsálemi egyetemen.

A Wikipédia a következőket írja: „Farkas László (Dunaszerdahely 1904. május 10. – Róma, 1948. december 31.) vegyész, egyetemi tanár. Nagyváradon nevelkedett a zsidó hagyományokat csak elvétve követő család gyermekeként. A gimnázium elvégzése után Bécsben tanult kémiát az egyetemen, majd Berlinben folytatta tanulmányait az egyik legjobb német egyetemen (Technische Hochschule in Berlin-Charlottenburg), majd 1928-ban szerezte meg PhD diplomáját. Fritz Haber Nobel-díjas kémikus figyelt fel az ifjú tehetségre, és alkalmazta a híres Vilmos Császár Fizikai, Kémiai és Elektrokémiai Intézetbe (Kaiser

Wilhelm Institut – KWI) mint asszisztensét. Közben László öccse, Adalbert is kémiai doktorátust szerzett is, ő is az intézetnél helyezkedett el. A Farkas testvérek több áttörést jelentő felfedezést tettek a KWI-ben, Lászlóval az ott töltött öt év alatt 22 tanulmányt jegyeztek. 1933-ban Hitler hatalomra jutásával az új törvények értelmében elbocsátották a Farkas testvéreket, professzoruk javaslatára Cambridge-be költöztek, ott folytatták kutatásaikat. De mivel László ott szakmailag nem tudott kibontakozni, elfogadta Weizmann ajánlatát, és 1935-ben csatlakozott a Héber Egyetemhez. Röviddel utána az öccse is követte, aki 1941-ig dolgozott a tanszéken, majd utána az Amerikai Egyesült Államokba vándorolt ki, és ipari vegyészként folytatta karrierjét. A Farkas testvérek Palesztinában addigi kutatásukat, a hidrogénnel való kísérletezést folytatták, sőt a vizsgálatot a szénhidrogénre is kiterjesztették. Emellett azonban a kutatásaik gyakorlati alkalmazásaival igyekeztek hozzájárulni az iparhoz. (Adalbert újfajta csomagolópapírt fejlesztett ki, amely megóvta a narancsokat szállítás alatt).”

Farkas László

Jegyzetek

- 1 Chaim Weizmann (1874. november 27. – 1952. november 9.) professzor, biokémikus, politikus, az újonnan alakult Izrael állam első elnöke lett 1949. február 19-től haláláig.
- 2 Fritz Haber (1868. december 9. – 1934. január 29.) Nobel-díjas német kémikus, az alkalmazott kémiában való munkálkodása jelentősen befolyásolta a világ történelmét. A „vegyi háború atyjaként” is szokták emlegetni.
- 3 Sir Eric Keightley Rideal (1890. április 11. – 1974. szeptember 25.) MBE, FRS brit fizikai kémikus. Számos témakörben dolgozott, beleértve az elektrokémiát, a kémiai kinetikát, a katalízist, az elektroforézist, a kolloidokat és a felületi kémiát. Leginkább az Eley-Rideal mechanizmusról ismert, amelyet 1938-ban javasolt Daniel D. Eley-vel.